

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 30.— Din. za naročnike v inozemstvu 40.— Din. letno. Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 75 para za vsako peti-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 25 Din.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat 75 para za nadaljnja uvrčenja primeren popust. Oznanila sprejema upravništvo lista.

Članstvo ljubljanskega Poverjeništa UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./I.**

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

12. XI. 1920.

*Domovina, vedno mislim nate
in na neosvobodjene brate!*

Kongres državnih nameščencev v Beogradu.

Dne 29. in 30. oktobra t. l. se je vršil kongres delegatov drž. nameščencev iz cele države. V splošnem je bil ta kongres silno slabo aranžiran. Vršil se je v dvorani pošto-brzojavnega Udruženja v Braničarski ulici, ki si jo našel šele po dolgotrajnem povpraševanju in iskanju na skrajni periferiji mesta v bližini svetovsavske cerkvice, skrito na nekem blatnem dvorišču, ki si ga pregazil le s težavo. Mar se je hotelo tako dokumentirati vso mizerijo javnih nameščencev.

V dvorani je bilo sicer polno delegatov iz pokrajine, niso pa bili prisotni javni nameščenci iz Beograda, ki jih je tamkaj več tisoč. Skrajna je bila indolencija in kaže popolno brezbriznost za stanovske interese, ki pa je v takem slučaju, ko gre za pomoč v skrajnih materialnih neprilikah, nerazumljiva in neodpustljiva. Ali pa mar tamošnje uradništvo ne potrebuje glede svojega gmotnega položaja javnega protestnega zborovanja?

Kongres je bil sklican v skrajno neugodnem času. V Beogradu je bila odsotna večina ministrov in od teh najmerodajnejši, Parlament prazen, poslanci doma. Bolj nerodnega trenutka za sklicanje uradniškega kongresa si ne moremo misliti. Celo odsek zakonodajnega odbora ni imel one dni svojih sej in niti referent zakonodajnega odbora prof. Reisner ni bil v Beogradu. Na kongres je prišla k pozdravu edinole deputacija invalidov... Novine so do malih izjem vse močale, ozir. se omejile na malenkostne novice.

V takih prilikah in v takem miljeu je otvoril kongres v nedeljo 29. okt. predsednik Udruženja državnih nameščencev dr. Mihajlo Jovanović, po svojem poklicu šef budžeta odelenja v ministrstvu financ. V začetku svojega nagovora

je pozdravil prisotne delegate in iznesel vso zgodovino uradniškega zakona v zakonodajnem odboru. Pripominja, da je bila največja borba za § 4., ki ga je hotela vlada formulirati: Ne more biti uradnik, ki deluje proti pravni spremeni državne oblike. Kaka bi bila stalnost uradnika pri današnjih političnih prilikah in pri takem zakonu, lahko si je predstavljati. Zato je uspelo, da se je ta člen ublažil in premenil tako, da glasi: — proti nasilni spremeni državne oblike.

Še so nerešene politične pravice, a je upati tudi v tem znižu najširših pravic.

Po uradniškem zakonu se dele javni nameščenci na:

- a) činovnike
- b) zvaničnike,
- c) sluga.

Pri uradništvu bodo 3 kategorije:

1. s popolno fakultetsko izobrazbo (diploma na visoki šoli);

2. z izpitom zrelosti kake srednje šole;

3. s 4 razredi srednje ali nižje strokovne šole, tu se uvrščajo tudi bivši podčastniki z 12 leti službe.

Vsaka kategorija bo imela podkategorije, ki se bodo uredile s posebnimi uredbami za vsako poedino stroko; ker ima vsaka stroka svoje posebne prilike in zahteve.

Oni uradniki, ki imajo izpit zrelosti, ne pa fakultetske izobrazbe, ampak 1—2 leti kakega posebnega tečaja po maturi, prejemale bodo 10% dodatek k plači. Z ozirom na plačo bo po letih službe 9 grup.

Po zakonu bo uradništvu osigurana stalnost, in to je moralni del tega zakona. Kar se tiče materialnega, bo plača v zlatem dinarju, ki ne bo preračunana po borzni ceni, ampak ga bo o priliki proračuna odredil finančni minister. Za sedaj je določeno, da bi bil pri višjih grupah koeficient 42½.

Po predsednikovem nagovoru se je oglašilo k besedi več govornikov, ki so v bistvu vsi zahtevali čim najhitrejšo rešitev činovniškega zakona.

Nato je prof. Milošević iz Kragujevca ostro govoril proti pro-

tekcionizmu. Navedel je slučaj, ko je bil profesor premeščen radi nesposobnosti na predlog ravnateljev, a čez kratek čas (s 3 leti službe) je prišel kot nadzornik inšpicirat dotičnega ravnatelja. Zahteva čiščenja med uradništvom, ker se nahaja med njimi mnogo ljudi brez vsake kvalifikacije, so slučaj, da so šoferji, natakariji itd. prišli potom protekcije svoje stranke do činovniškega položaja.

Ko je nato udeleženec kongresa osebo napadel nekega člana prezidija, češ, da se ti očitki tičejo tudi nega, je nastal tak vihar, da je moral biti kongres prekinjen do popoldneva. Ne ravno nenavaden prizor za dotičnega, ki je že bil na kaki skupščini tam doli...

Popoldan je prvi govoril predsednik Osnredne Zveze za Slovenijo g. nadupravitelj Maks Lilleg. Pozdravlja navzoče in naglašuje, da kolegi, ki so ga poslali, pričakujejo pozitivnih rezultatov. Zakon ni idealen, a more se popraviti. Izjavlja, da prečani imajo že svoj zakon, pa jim to ni najvažnejše, ker smo vsi solidarni da izvoljemo zakon za one tovariše v Srbiji, ki še nimajo zakona, ki jim daje stalnost. Vse uradništvo brez razlike tišči materialno stanje. Zahteva nabavni prispevek in povišanje draginskih doklad. Uradništvo je do skrajnosti zadolženo, prav posebno kritikuje maksimiranje rodbinskih doklad nižjih nameščencev. Navaja slučaj, kako se je v Ljubljani na straži onesvestil stražnik in je bilo zdravniško ugotovljeno, da zaradi — praznega želodca. Navaja drug slučaj, ko je šel mož kot finančni organ na severni granici na službo, pa ko se je vrnil, je našel ženo mrtvo. Šla je prostovoljno v smrt, ker ni imela dati deci česa jesti. Predlaga povišek trošarin na alkohol za 1 Din, iz katerega poviška bi dobil finančni minister čez eno milijardo Din. a za realizacijo zahtev javnih nameščencev se potrebuje samo tri četrtnine milijarde. (Burno odobravanje.)

Dr. Benković (Zagreb) se v imenu hrvatskega Saveza pridružuje besedam predgovornikov in izjavlja popolno solidarnost. Naglašuje nepravilno stališče, da je Zagreb uvrščen v II. draginski razred, akoravno je življenje tam dražje kot v Beogradu. V nadaljnjem zahteva izplačilo stanarine tudi onemu uradništvu, ki je dosedaj ne prejema.

Tem izvajanjem se pridružuje dr. Karlovič v imenu činovniškega udruženja v Zagrebu. Naglašuje, da finančni minister mora najti sredstev, da omogoči tudi državnim nameščencem da imajo dohodke po potrebah, kakor ostalih 12 milijonov prebivalstva regulira svoje dohodke po svojih potrebah. Sedaj se opaža malenkostno padanje cen, a kaj to koristi, ker so cene od zadnje regulacije draginskih doklad narastle za 150%.

Prof. Zelenik (Ptuj) se priključuje besedam predgovornikov in izjavlja v imenu svoje organizacije, da je nujna od pomoč potrebna. Izvede naj se takojšnja realizacija zahtev javnih nameščencev, ker tako ne more iti naprej, sicer omagajo vsi državni nameščenci v delu za državo.

Nadupravitelj g. Joža Bekš (Ljubljana) opozarja, da se mora zajedno s predlaganimi poviškimi regulirati tudi naredba o potnih stroških in dietah, ker so normirani zneski že davno preniški in nikakor ne odgovarjajo več dejanskim življenjskim razmeram.

Predsednik bosanskega Saveza ravnatelj g. Čuković (Sarajevo) hoče junktim med uradniško pragmatiko in zakonom o draginskih dokladah. Dodati pridejo vedno 6 mesecev prekasno. Predlaga ukinitve draginskih razredov in naj imajo vse pokrajine iste draginske doklade. Ako kdo na deželi manj troši za sebe, potrebuje temveč za šolanje dece v mestu.

Več govornikov govori v istem zmišlu in k istemu predmetu: za enake dolžnosti enake pravice. Neki delegat iz Južne Srbije zahteva za ta teritorij specialne doklade radi napornega in nevarnega službovanja.

Prof. Katunarić (Split) iz naša grozno stanje dalmatinskega urad-

LISTEK.

Okrogla pisava.

Sestavil Ferdo Juvanec.

V treh ličnih zvezkih je izdala letos »Učiteljska tiskarna« zvezke za okroglo pisavo. Dosedaj še nismo imeli slovenskih zvezkov za to pisavo. Tako smo se tudi na tem polju osamosvojili.

Zvezke je za tisk prav okusno priredil Ferdo Juvanec, ki je vsakemu zvezku pridelal spredaj primeren uvod in pojasnilo glede posameznih potez in držanja peresa kar posebej kažejo skice.

Vsak zvezek ima ovojni papir v posebni barvi, iz močnega papirja in tudi notranja oprema glede papirja je prav solidna.

Zvezke je odobrila pokrajinska uprava za Slovenijo — oddelek za prosveto in vero — v Ljubljani z odlokom z dne 25. januarja 1922, št. 358, za uporabo na učiteljskih, osnovnih, meščanskih in srednjih šolah.

Slovinci nismo imeli zvezkov z vzorci za okroglo pisavo. Nujna potreba, da se mladina vadi v pisanju te lične pisave je

napotila avtorja, da je sestavil navedene zvezke, ki obsegajo tri zvezke po 16 strani. V prvem zvezku so po genetiškem redu razvrščene vse male črke, in sicer pri vsaki črki: pisni elementi, črke in primerna beseda. Na 15 strani so male tujke in vsa ločila na 16 strani pa rek kot pisna vaja. Drugi zvezek vsebuje istotako v genetiškem redu vse velike črke s primernimi lastnimi imeni, na 16 strani pa velike tujke.

V tretjem zvezku so na štirih straneh vse številke, razvrščene v tri skupine. 5. str. nosi ime naše države, ostalih 11 strani pa je praznih za poljubne vaje v pisanju okrogle pisave.

Nov korak k izpopolnitvi vsestranske zaloge zvezkov moramo toplo pozdravljati.

Šolska vodstva opozarjamo na novo izišle zvezke, ki jim bodo gotovo dobrodošli, posebno ker smo bili dosedaj navezani na tuje vzorce in zaloge.

Pri tej priliki pa opozorimo šolska vodstva na znaten popust, ki ga imajo, če sama direktno naročajo pri »Učiteljski tiskarni« v večjih množinah zvezke, katere ima ista v zalogi in opozarjamo na zadnji cenik »Učiteljske tiskarne«. S tem

popustom se lahko na ta način založi tudi revne učence z zvezki.

»Učiteljska tiskarna« daje procentualni del dobička od šolskih zvezkov »Jugoslovanski Matici«.

—k.

MILAN SKRBINŠEK:

Čitanje in deklamacija v šoli.

(Konec.)

Jakost. — Dvojno je mogoče to pesem doživeti, ali čisto neodvisno od gotove predstave, ali pa v zvezi s prizorom ko gledaš pesnika, ki stoji v samotni ob Soči v težkih mislih. — V prvem slučaju bom glasen v drugem pa tih, a v obeh slučajih v drugem delu tišji nego v prvem in pričeni s prehodom v tretjega rastoč navzgor.

Kakor smo videli, se začetne štiri vrstice »Soče« v sredini pesnitve, koncem drugega dela ponove s čisto malo razliko v eni besedi. Ponovi se tudi peti začetni verz »Krasna si, hči planin!«... in sicer še dvakrat.

Za pravo prednašanje takšnih mest, ki se ponavljajo, postojti pravilo, ki seveda ni z ozirom na gotovo estetične potrebe čisto teoretično postavljeno, temveč izvira iz doživlja takšnih ponovitev.

Vzemimo na primer »Krasna si hči planin!« Pesnik zre v Sočo, v rodno reko, ki je posebno zani nekaj sila lepega in deli ko jo gleda, bolj je vznemirjen nad njeno lepoto in vedno zopet se mu izvije iz srca vzklík »Krasna si hči planin!« Ker raste njegovo navdušenje, raste seveda tudi njegovo čisto fizično razburjenje in naravna posledica tega je, da je vzklík drugič močnejši ko prvič, in tretjič močnejši ko drugič. In tako smo ob enem tudi že izluščili iz doživlja takšnega mesta, ki se ponavlja, pravilo za njega prednašanje. Pravilo bi se glasilo: besede ali besedne skupine ki se kot celota zase ponavljajo, se ne smejo prednašati vedno enako temveč v čustvu, barvi in jakosti različno, naslanjaje se vedno na odstavek, ki mu sledi.

Doživetje je nekaj silo bogatega, obširnega je življenje samo, teorija pa nekaj zelo revnega omejenega, zato pravila, ki jih postavljamo kot direktive umetniškega prednašanja nikdar ne povedo vsega temveč so le kažipot v pravo smer. To občutimo živo ravno v našem slučaju.

Vzklík »Krasna si, hči planin!« sledi v okviru prvega dela pesnitve v radosti, vedno boli navdušenemu opisu lepote re-

ništva, zlasti onega v Splitu, ki je začelo v pravem pomenu besede gladovati. Nekaj uradnik se je iz obupa vrgele iz 3. nadstropja na ulico. Uradnik more živeti jedva 10 dni v mesecu s svojo plačo. Spominja na korupcijo o priliki izvoza cementa. Spominja, kako so Novi Sad, Zagreb in druga mesta dala nabavni prespevek, zato more storiti to tudi država.

Za njim govori g. Milošević, ki vprašuje, kje so izredni dohodki države, ki jih je prejela direkcija plena »und andere«. (Veliko razburjenje in ogorčenje.)

Govori še neki hrvatski učitelj iz Petrinja, ki iznaša svoj osebni slučaj, ker je bil službeno premeščen in nato odpuščen iz službe. Hotel je potom čitanja raznih dokumentov, dekretov in odlokov zainteresirati skupščino za svojo zadevo.

Stvarno in odločno ga zavrača predsednik Udruženja jugoslovenskega učiteljstva g. Milutin Stanković (Beograd) in ga poziva, naj išče pravice najprej potom svoje stanovske organizacije UJU, kjer pa ni niti organiziran, zato naj opusti iznašanje svoje osebne zadeve tudi pred tem forumom. Priporočila, da je bilo več hrvatskega učiteljstva službeno premeščenega, ker se je izkazalo, da je deca v šoli pod navodili svojega učiteljstva v šolskih berilih iztkala kralju oči, trgala iz knjig domoljubne sestavke itd. Dotični hrvatski kverulant je na te konstatacije — molčal. V ostalem izjavlja tov. Stanković, da se v imenu UJU pridružuje zahtevam ostalega državnega uradništva, ker le v dobro plačanem uradništvu bo imela država oni trdni temelj in potrebni predpogoji za nadaljni razvoj in procvit.

Sprejmemo se resolucije, ki jih prinašamo na drugem mestu. Deputacije so se zgledale pri min. predsedniku g. N. Pašiću in pri drugih ministrih. O uspehih in neuspehih deputacije pri fin. ministru Kumanudiju, kjer je bil v imenu UJU tov. Stanković, tudi prinašamo poročilo v današnjem listu.

Kongres je v glavnem pokazal vso neorganiziranost centralnega uradniškega Udruženja. Dokler bo imelo uradništvo samo tako malo zmisla za svoje najvitalnejše stanovske težnje, bo imela vlada lahko delo...

Narod, tvoja svoboda ni popolna, dokler ječi en sam brat še pod tujim jarmom!

Slabi izgledi.

Deputacija pri ministru financ.

Nar. Prosveta poroča: 3. ov. mes. deputacija činovnika, u kojoj je bio i predsednik našeg Udruženja, posetila je G. Ministra Finansija povodom zakona o činovnicima.

Na pitanje činovnika hoće li se realizovati projekat činovničkog zakona, G. Ministar je kazao u glavnome ovo:

Zakon o činovnicima ima dva svoja najvažnija principa: prvi je da činovnika osigura od političkih uticaja i obezbedi mu stalnost utvrđujući njegova prava i njegove dužnosti i drugi — da poboljša njihovo materijalno stanje. Prvi cilj zakon će nesumnjivo postići, za drugi već će ići teže.

Pre svega donošenje zakona zavisi od političkih događaja i krize koja je u izgledu i koja ga lahko može odgoditi. No on misli da bi i svaka druga vlada, ma

koja došla morala rešenju ovog pitanja dati prvenstvo. Ali ono, što je najvažnije u pogledu zadovoljenja činovničkih zahteva i što treba učiniti da bi se oni zadovoljili, to je: naći izvore za podmirenje ogromnih povećanja državnih razhoda, koja zadovoljenje ovih zahteva povlači.

Da se svakom činovniku samo po 1 dinar da dnevno povišenja, to bi iznelo 200.000 din. samo dnevno. A da se povećanje izvrši na bazi činovničkih zahteva, trebalo bi naći novih prihoda oko dve milijarde. I kad bi čak država uspevala da sprovede nova opterećenja, trebalo bi bar 5—6 meseci da se ona realizuju s obzirom na nedovoljnu organizovanost i sposobnost finansijskih organa. A da se donosi samo zakon na hartiji koji neće dati stvarno ništa, to je bezciljno.

Na napomenu predsednika našeg Udruženja da bi izvesni krugovi prema današnjim prilikama neosetno podneli nova poreska opterećenja i povećanja neposredne poreze, G. Ministar je kazao da bi n. pr. porez na zemljište, koji sad daje državi 90.000.000 din. trebalo uvećati deset puta, da to ipak ne bi bilo dovoljno da reguliše stanje činovnika na onoj osnovi, koja se traži.

Prema tome on misli da jedini način za pomoć činovništvu zasad leži u **redukciji činovnika**.

No on misli da će pored svega toga Vlada i Skupština učiniti sve što mogu da se ipak činovništvu pomogne. Na prvom mestu što on misli da se će izvesti, to je potpuno **izjednačenje** činovnika iz pokrajina u pogledu prinadležnosti, a potom koliko je moguće i izvesna povećanja. Na kraju G. Ministar zatražio je tačan proračun opterećenja budžeta prema činovničkim zahtevima — sa čime je ovaj prijem završen.

*Trst, Gorica, Gospa Sveta
Adrije cvetoči raj,
Vam prisega je zapeta:
Naša last ste vekomaj!*

Načelno stališče.

(Josip Lapajne.)

Izpoved mojo čujte: Jaz svobodi
Iz srca vdan sem, — mirno poslušajte!
V politiki poštenje mene vodi.

Stritar.

»Učitelj je šola, učitelj je vzgoja«, pravi dr. Mahnič v svojem Rimskem katoliku z l. 1888. Da, tudi mi smo tega nazora še danes in prepričani smo obenem, da le učiteljstvu prisloja pravo vstvarjati si šolo po svojem nazoru, po svojih izkušnjah tako, da odgovarja njegovemu pravemu namenu.

Ni mi bila dana naloga, da razpravljamo o načrtih novega šolskega zakona, ne o bistvu šolske vzgoje, temveč braniti nam je naše stališče v šolskoreformnih in vzgojnih vprašanih sploh. Zgodovina, naša najboljša prijateljica nas vabi, da se po razpredenih nitkah v časovnem labirintu, oziramo v temno preteklost človeškega razvoja, vstvarjajoč si smernice v še temnejšo stran — bližnje in daljne bodočnosti, sedanjost nas obdaja v vsej svoji nepopolnosti.

Ker se zavedamo, da človek ne živi le sebi, temveč vsemu narodu, celokupnosti in človečnosti sploh, zato je naša sveta dolžnost, da stopimo na bojno polje z jasnimi čelom, nesebičnimi nameni in idealnimi cilji. Jasna so nam čela, če razkrijemo svoje nazore, nesebični nameni, če vidimo pred seboj le svoj narod, idealni so cilji, ker odgovarjajo onemu, kar je najpopolnejše.

Namenoma nisem govoril do zdaj nič o ritmu, to pa radi tega, ker je naziranje, ki ga ima neka slovenska didaktična knjiga o obravnavi ritma pri deklamaciji in čitanju, ko govori o **povdaranju** istega docela napačno.

O ritmu naj govori učitelj šele takrat, ko gojenci dotični pesniški proizvod vsebinsko v celotnem zmislu, torej tudi čustveno miselno in v zmislu splošnega razpoloženja docela obvladajo. Kakor sta bila najprej misel in čustvo in iz njiju prerojena beseda ter je ritem, ki je čisto kavzalno zvezan z jakostjo čustva, z globino misli in brzine oziroma zamahom poleta le hrbtenica, ki se razvija organsko in za pesnika nezavedno sproti z rastjo umetnine, tako bo tudi gojenec radi te kavzalne zveze že **nehote**, da, neizogibno **moral** govoriti v pravem ritmu. Ritm je **ogrodje** umetnine, ne pa njen piedestal.

Če bi torej hotel gojencu to ogrodje pokazati, predno ga dovedeš do tega, da umetnino občuti in pesnitev torej tudi reproductivno doživi, bi jo moral prej razbiti, da stopi ogrodje na dan. In nikdar več je nebi mogel sestaviti. In če tudi bi se ti to v glavnem posrečilo, vedno, bi nosila sledove svoje poškodbe.

Tovariši! Pred menoj leže resolucije zagrebškega kongresa katehetskikh društev za Hrvatsko in Slovenijo. Resolucije, ki segajo v naše področje, resolucije, ki motijo državno pravno stališče glede razmerja med cerkvijo in državo, resolucije, ki po stari navadi begajo roditelje in vzmirjajo versko strpljivost našega troimnega naroda.

Resolucije so sklepali naši duhovni sotovarisi, katehete, večinoma podeželski kaplani, politički voditelji one stranke, ki je edina izmed vseh drugih zavzela v šolsko reformnih ozirih najžalostnejše stališče, konzervativnega naziranja, da je treba ljudsko omiko omejiti. Opozarjam vas na naravnost smešne resolucije dolensko cerkljanskega shoda, ki jih je objavil tudi »Tovariš«. Skoro prekašajo zahteve po 4letni obveznosti v bistvu one pomisleke izza ustvarjanja slovenske šole po Blažu Kumerdeju. Duhovniki so pred 100 leti uradno izjavljali, da bi poučevanje čitanja ne koristilo ne državi, ne veri. Ljudstvo bi moralno propadlo, kajti le neuki ljudje so vneti za verske reči. Ni bilo čuda, da se je ljudstvo dalo tedaj z grožnjo peklenskega ognja odvrtiti, da bi pošiljalo deco v šolo. Res so duhovniki pozneje preokrenili svoje postopanje, uvidevši da je država kljub njihovim ozirom prodrla s šolstvom; vrgli so se tedaj znova na šolo in jo duševno in materijalno zaslužili. V toku časa je država navidezno premagala cerkev, avstrijsko šolo pa je zadelo prokletstvo. A tudi to se je preživelo! Dasi v omejeni obliki, je vendar šolstvo še nadalje zdihovalo pod jarmom duhovske krutosti, zapostavljanja in trpinčenja učiteljstva in to upravi do prevrata.

Svesti si svojih visokih nalog smo tedaj zasnovali načrte za enotno reformo šolstva, vplivna šolska upravna mesta smo po naravnem pravu priborili svojemu stanu in napeli smo vse sile, da se zastarelemu šolstvu pomore.

Nad vse veselo se je razvilo cvetje prerogjenega šolstva; a kakor v hladni pomladni noči nežne sadike ogroža strupena rosa, tako je zavrela po našem šolstvu strupena sapa besnega duhovskega sovraštva. Nasprotstva v vseh korporacijah, grožnje, protišolski shodi, šolske stavke so bile na dnevnem redu. Razbili smo i to!

In danes, ko gospoda strmi v svojo onemoglost, poskuša z zadnjo injekcijo, že sicer zastarelo — t. j. z vero. Izposodili so si Hrvate in naperili ost verskega orožja skozi kaos političnih zmed in potom versko čutečega ljudstva na jedro vzdrževalcev bratskega ujedinjenja — na slovensko učiteljstvo in na državo samo.

Vera je bila v nevarnosti, ko se je duhovna oblast spopirala pod plaščem habsburških degenerancev, — vera je bila v nevarnosti, ko so se narodi borili za svoj obstanek, svoj jezik, — vera je bila v nevarnosti, ko je na vodilnih mestih vihnila valpetski bič ona gospoda, ki bi imela v dejanju izvrševati in izkazovati krščanske nauke ljubezni do bližnjega, vera je v nevarnosti, danes ko se vsepovsodi oznanja nauk verske strpljivosti. — Dočim nam pravoslavni pop s sv. Savom kliče: »Brat mi mio, koje vere bios«, se pri nas zopet vpije o »resnici«, ki je ena sama, samo, da se goji in podpira plemensko in versko sovraštvo.

Znova bi se imeli danes zopet razviti boji za naziranje, da li je človek vstvarjen za človečnost, — začasno posvetno ali večno posmrtno življenje, — znova bi imeli dokazovati, da li je verstvo stebler države, ali nasprotno, da li ima država vzdrževati verstvo, dobojevanji nazori glede ločitve ali spojitve države in cerkve naj bi se oživeli in boj nanovo razvil. — Države in narodi so se morali v zgodovini prilagoditi toku časa, cerkev je bila prisiljena, da je opetovano spreminjevala svoje nazore glede človeškega razmerja v posvetnem življenju in tudi danes se bode morala prilagoditi pravemu smislu krščanskega življenja, namreč da se človek ne rodi za sebe samega, ampak za Boga in za bližnjega, to je človeški družbi, kateri mora služiti z vso močjo.

Pri iskanju in določitvi ritma pesnitve, ki so je gojenci že doživljeno čitali oziroma deklamirali lahko pokažeš tudi na veliko resnico, da sta v vseh umetnostih prva misel in čustvo ki vzrasteta v čisto svojo linijo, barvo, obliko ali ton in torej oblika ravnotako plod umetniškega doživljanja. Opozarjam tu na različne forme v vseh umetnostih, ki se dajo teoretično opisati. Drama na primer je nastala in vsebovala vse one naravne zakone svoje gradnje prei in ie človeški razum šele naknadno te zakone odkril in obrazložil.

Opozoriti moram še na to, da je naslov pesmi ali berila že del umetnine same. Prednašanje se prične torej že z naslovom, ki ga mora gojenec tudi doživeti. Naslov je treba povedati tako, da leži v njem že zgoščena ideja pesmi ali berila njega splošno občutje.

Navajati je gojence k temu, da vedno vedo, čigava je pesnitev, ki jo prednašajo. Zato je dobro, da povedo najprej polno ime pesnika in prično nato šele s prednašanjem (branjem ali deklamacijjo). Seveda je treba povedati ime avtorja čisto brezbarvno in nato napraviti primeren odmor, tako da se čutita naslov in pesnitev, med katerima mora biti tudi nekaj (doživ-

človeške družbe se grupirajo v državah, te pa so po sv. Krisostonu potrebno zlo, ki so postale po grehu potreben način vladanja. Namen države je blagor celote.

Po sv. Avguštinu človeku ne gre za to, pod kako vlado živi, da ga le ne sili k brezbožnosti in nepravilnosti.

In naša država? Med tem ko vlada sklepa s cerkvijo konkordat, odklanjajo duhovni strpnost, med tem ko se v šolskem načrtu priporoča versko strpljivost in postavlja verouk med učnimi predmeti na prvo mesto, ščuje duhovščina roditelje, naj zahtevajo, da bodo otroci vzgojeni in poučeni v katoliški veri.

Nameni tega hujskanja so prozorni. Ker pa smo jih že preveč vajeni, z gnevom odklanjamo prvo resolucijo.

V drugi resoluciji zahtevajo, naj ministarstvo prosvete poskrbi, da ne bodo niti uradne, niti neuradne osebnosti ali udruženja zanašale politike ali političnih borb med šolsko mladino.

Prosimo vas, to nesramnost zahtevajo ljudje, ki si v isti sapi hočejo zasigurati protišolsko delovanje med šolsko mladino, to so ljudje, ki zahtevajo obvezne šolske maše in pri vseh prilikah in vpricoh vseh otrok ščujejo proti strankam, ki jim pripada učiteljstvo, vpricoh njih priporočajo ljudstvu svoje časopise, ki v najogabnejši obliki napada učitelje, šolo, državno vodstvo in našo dinastijo.

Mi poedinci smo člani države in cerkve. Dočim nam je kot državljanom podeljeno pravo soodločanja in nadziranja državne uprave, nimamo kot člani cerkve niti najmanjše pravice, da bi posegli v ogabno početje cerkvenih absolutistov, ker jih štiti država — v cerkvi sami pa se zahteve posameznikov zgube kakor glas vpljočega v puščavi.

Ne mi v šolo, ampak oni sami so v cerkev zanesli politično borbo in stranko, vsaj nam njih duševni prvak dr. Šušteršič dovoli jasno razkrije v svoji znani brošuri (»Moj odgovor«) trdeč: »Klerikalizem je naredil iz cerkve, vsaj navidezno, politično stranko in jo tako hočešnočeš omrzil neklerikalnim vernikom, jo potegnil na cesto in sistematično vpletel v dnevne politične spletke.«

Kakršni so sami, tako sodijo o drugih, kakor zlorabljajo cerkev, tako zlorabljajo šolo in vzgojo.

Kaj pa je pravzaprav politika? Ona je znanost kako je opravljati državne posle. Osnova znanosti je ljudska šola in ta ima dolžnost — seznaniti otroke z ustavo, ki so jo sestavile politične stranke. Mi se strinjamo z ustavo in jo kot državni uradniki zagovarjamo v šoli in izven šole, to je naša sveta dolžnost, g. katehete so člani SLS, ki se peha za revizijo ustave v načelnih in podrobnihih ozirih, so deloma monarhisti, deloma republikanci in zato naravno smatrajo naše delo za politično. Kot verni državljani odklanjamo to zahtevo!

Značilni sta 3. in 7. točka, ki v njih zahtevajo, da se zakoni in odredbe, ki se tičejo verske odgoje šolske mladine ne izdajajo brez prejšnjega sporazuma z duhovno oblastjo, oz. z katehetskimi društvom.

S to zahtevo si zopet lasti duhovščina nekako nadzorstvo nad šolo, jo želi zaslužiti, podrediti cerkvi in potom nje tudi samim sebi.

Čital sem že nekaj razprave o šolski vzgoji v Rimskem katoliku in protipispe v Učit. Tovarišu, na kar je dr. Mahnič odgovoril sledeče:

»Duhovni se lahko predrznejo javno razpravljati o šoli in učiteljstvu, kajti šola je državni zavod, učitelji državni uradniki, duhovniki državljani, — ni pa učitelju dovoljeno govoriti o cerkvi in duhovščini, ker cerkev — ni državni zavod, duhovnik ne državni uradnik in tudi nikdar ne bo.«

Duhovščina si lasti v državi nekajh pravic, ki jih je postala deležna že za Konstantinovihi časovi okoli l. 323. Oproščeni so bili srenjskih dolžnosti, smeli so v cerkvi osvoboditi sužnje, v srednjem veku so si prilastili vso svetno

ljenega) odmora, kot celota. Saj tudi ni mogoče da bi prišel gojenec takoj potem ko je povedal ime avtorja s prednašanjem, če naj bo to občuteno. Potreboval bo vedno nekoliko časa, da se zbere in vživi v splošno razpoloženje pesnitve (naslova in pesmi ali berila).

Vsaka pesnitev nosi pečat svojega stvarnika. Jasno je torej, da bodo gojenci potom res občutnega prednašanja pesnitev čisto nehoti začeli razločevati enega pesnika od drugega po njih duševnosti. In čim bolj živo to razliko občutijo, tem jasnejši jim postanejo liki posameznih naših in drugih velikih mož, tem več je po njih zanimanje za poezijo in tem bolj temeljito njih poznavanje literature.

In zdaj si ustvarimo jasno vnanjo sliko, kako se vrši v šoli prednašanje pesmi in beril.

Gojenec pride na oder in se obrne proti razredu. Ko je vse docela tiho, prične.

Na primer:

Simon Gregorčič

Odmor . . .

Soči!«

Krajši odmor . . .

»Krasni si bistra hči planin, itd . . .«